Kunst i bygninger
Bygningsstyrelsen 2017

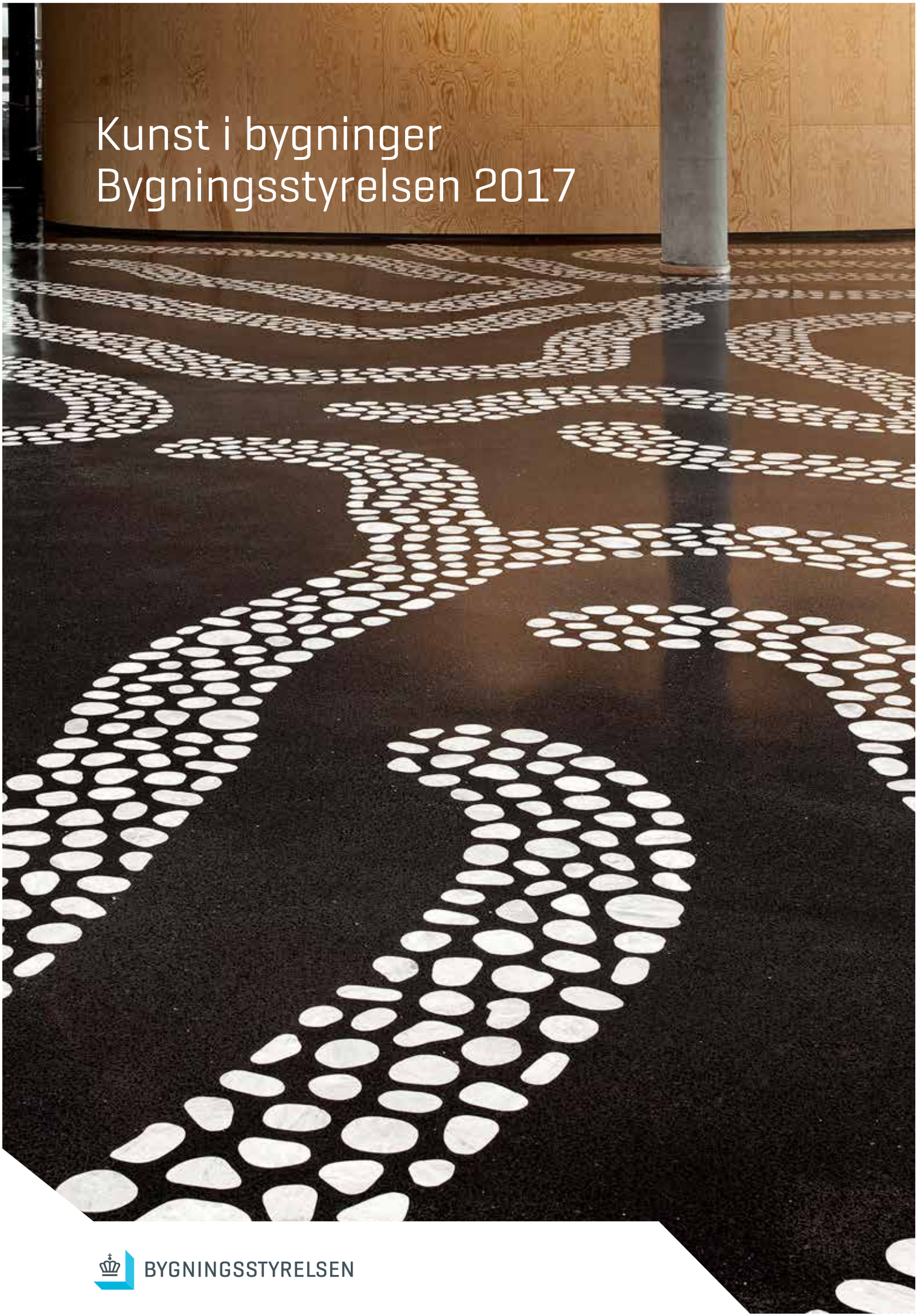

BYGNINGSSTYRELSEN

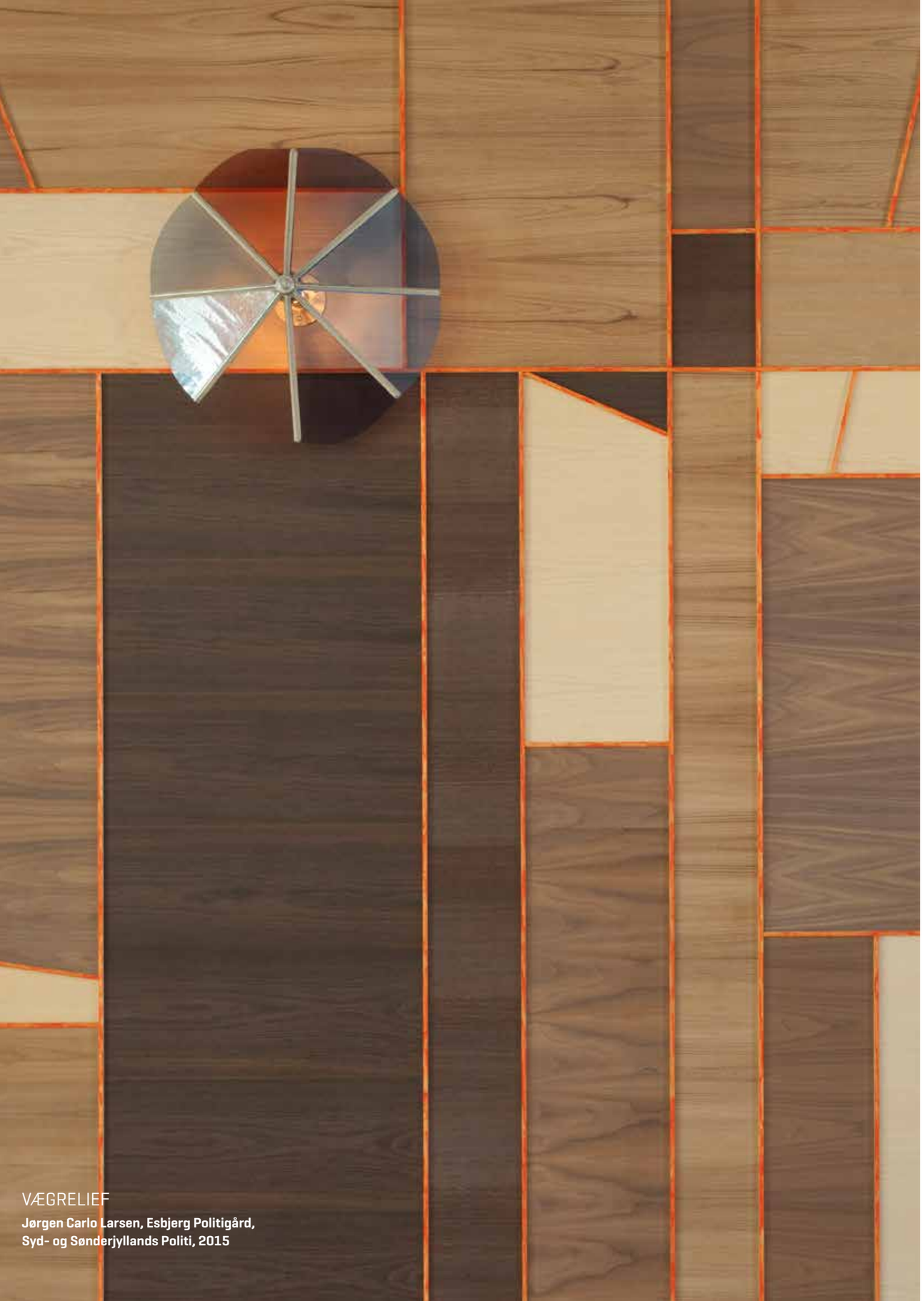

VÆGRELIEF

Jørgen Carlo Larsen, Esbjerg Politigård, Syd- og Sønderjyllands Politi, 2015

Forord

Kunsten er et afgørende fristed, en mulighed for undren og overvejelse midt i arbejdet og studierne. Kunsten i Bygningsstyrelsens bygninger skaber værdi og beriger bygningernes brugere i de rammer, de befinder sig i til daglig. Det gælder både vores kunder og de borgere landet over, som dagligt bevæger sig ind og ud af universiteter, politistationer, retsbygninger samt ministerier og styrelser.

Som statens bygningsejer og bygherre er Bygningsstyrelsen også en af Danmarks væsentligste bestillere og indehavere af bygningsintegrerede kunstværker over hele landet. Bygningsstyrelsens arbejde med kunsten involverer mange parter, der har forskellige indgange til og perspektiver på kunst. Der er derfor behov for en fælles platform, der sikrer retning, faglighed og høj kvalitet.

Publikationen skaber denne platform ved at etablere en fælles referenceramme omkring kunst i bygninger og et fælles sprog mellem Bygningsstyrelsen, Bygningsstyrelsens kunder og øvrige samarbejdspartnere.

Publikationen henvender sig primært til Bygningsstyrelsens kunder som grundlag for samarbejdet omkring kunsten i bygningerne. Den kan samtidig læses af andre relevante samarbejdspartnere såsom kunstfaglige rådgivere, arkitekter og ikke mindst kunstnere, der ønsker at vide mere om, hvordan Bygningsstyrelsen arbejder med kunst i bygningerne.

Publikationen "Kunst i bygninger. Bygningsstyrelsen 2017" er udarbejdet i samarbejde med KØS Museum for kunst i det offentlige rum, der er en specialiseret forsknings- og formidlingsinstitution inden for kunst i offentlige rum og bygninger.

Publikationen er skrevet med udgangspunkt i Bygningsstyrelsens viden om og erfaring med kunst i bygninger. KØS har tilført den nyeste viden, udført interviews med udvalgte brugere og rådgivere og givet anbefalinger til, hvordan værdiskabelsen kan bringes helt frem i Bygningsstyrelsens forvaltning af kunsten i styrelsens bygninger.

God læselyst.

Gyrithe Saltorp
Direktør
Bygningsstyrelsen

INDHOLD

1. Kunst i Bygningsstyrelsen 4
2. Kunsten skaber værdi 14
3. Fra vision til værk 26
4. Formidling af kunsten 40

Læsevejledning

Publikationen er delt op i fire overordnede afsnit:

1. Kunst i Bygningsstyrelsen
Her beskrives, hvorfor og hvordan Bygningsstyrelsen arbejder med kunst.

2. Kunsten skaber værdi
Her beskrives, hvilken værdi kunsten kan skabe, blandt andet på baggrund af interviews med kunder.

3. Fra vision til værk
Her beskrives, hvordan kunsten kan integreres i byggeriet og hvordan en kunstsag forløber.

4. Formidling af kunsten
Her beskrives, hvordan kunsten kan synliggøres og gøres tilgængelig gennem formidling.

Publikationen kan læses kronologisk, samtidig med at hvert afsnit kan læses for sig. De to første afsnit beskriver rammerne og intentionen med Bygningsstyrelsens arbejde med kunst, mens de to sidste afsnit er mere praksisnære og kan bruges som redskab, når nye værker skal skabes eller eksisterende værker skal formidles.

Afsnittene suppleres af billedeksempler på kunstværker i bygninger. Eksemplerne er inddelt under overskrifterne "Bygningsintegreret kunst", "Kunst som identitetssymbolik" og "Arkitektur og kunst som fælles værk". Der vises både eksempler fra Bygningsstyrelsens bygninger og i andre sammenhænge. Tilsammen præsenterer billederne et bredt felt af muligheder for integration af kunst i bygninger.

FARVESÆTNING OG GRAFIK
Malene Bach, Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet, 2014

01

FACADE

Tobias Rehberger, Facadeur, Campus Kolding, Syddansk Universitet, 2014

Kunst i Bygningsstyrelsen

Hvorfor og hvordan arbejder Bygningsstyrelsen med kunst i bygninger?

Kunst i Bygningsstyrelsens bygninger skaber unikke rammer og særlige oplevelser

Bygningsstyrelsen arbejder for at skabe de rigtige rammer for arbejde og læring hos vores kunder – universiteter, politi, domstole og centraladministration. Kunsten i bygningerne spiller en helt særlig rolle i dette arbejde.

I Bygningsstyrelsens bygninger findes en stor, mangfoldig mængde kunstværker, der er integreret i arkitekturen, er hængt op i lofter og på vægge eller står foran bygningen og hilser velkommen. Fælles for dem alle er, at de er bestilt med det formål at berige bygningens brugere i de rammer, de befinder sig i til daglig. Kunsten er ofte opført eller indkøbt i forbindelse med opførelsen af byggeriet netop for at gøre kunst tilgængelig og nærværende i borgernes hverdagsliv – som et fælles gode. Kunsten beriger brugere og borgere ved at skabe unikke steder og oplevelser ud over det sædvanlige. Den findes steder, hvor man mindst forventer det, og om den genkendes som kunst, er ikke altid det væsentlige. Det vigtige er, at værkerne højner kvaliteten af bygningerne og bliver referencer for steder, som huskes og derved genstand for refleksion, og at kunsten bliver noget, man samles om og fortæller om til andre.

Bygningsstyrelsens kunder og borgerne generelt er måske ikke altid opmærksomme på den kunst, der omgiver dem til daglig. Det arbejder Bygningsstyrelsen på at ændre, blandt andet ved at gøre de eksisterende værker mere tilgængelige og synlige via øget formidling. Formidling gør også kunsten tilgængelig i den forstand, at viden omkring en kunstners intentioner skaber nysgerrighed og refleksion og bidrager til, at kunsten opleves som værdifuld og berigende. Når Bygningsstyrelsen bestiller og opfører nye værker, arbejder vi for, at kunsten skaber værdi – både for bygningens daglige brugere og for borgerne generelt. Det gør vi ved at sikre, at kunsten i sig selv har en høj kvalitet, at den indgår i et velovervejet samspil med – eller modspil til, bygningens arkitektur og vores kunders virke. Desuden skal kunsten så vidt muligt være offentligt tilgængelig og gerne permanent.

Det er således den kunstneriske kvalitet, brugernes oplevelse af kunsten samt kunstens relation til arkitekturen og institutionens virke, Bygningsstyrelsen navigerer efter i arbejdet med kunst i bygningerne. Dette er også i samklang med den tradition, der er for kunst i det offentlige byggeri i Danmark, herunder Statens Kunstfonds arbejde inden for området.

Kunst i offentlige bygninger – et historisk vigtigt felt i konstant udvikling

I Danmark er der en tradition for kunst i det offentlige byggeri. Det gælder både stedsspecifikke og bygningsintegrerede værker. Traditionen går helt tilbage til, dengang 'konge og kirke' var magthaverne i samfundet. Kunsten er siden blevet demokratiseret i det moderne velfærdssamfund, ikke mindst igennem oprettelsen af Statens Kunstfond, der i 1956 blev oprettet med det formål at fremme den billedkunstneriske udformning og udsmykning af statens bygninger og anlæg. Fra 1964 fik fonden det videre formål at fremme skabende dansk kunst, det vil sige billedkunst, litteratur og musik, senere udvidet til også at omfatte kunsthåndværk, arkitektur, film og scenekunst. Siden 1983 har det såkaldte kunstcirkulære betydet, at der under bygherrens ansvar i statsligt nybyggeri afsættes et beløb til kunstnerisk udsmykning.

På Statens Kunstfonds hjemmeside beskrives formålet med kunstcirkulæret; "Det overordnede formål er at berige miljøet i nyt statsligt byggeri og formidle kunstoplevelser til et bredt publikum, som ellers ikke beskæftiger sig med ny kunst, og dermed få kunsten til at være en prægende del af alt offentligt byggeri og andre fælles områder. Ved at inddrage kunsten i planlægningen kan det bidrage til at gøre helheden mere levende og varieret. Meningen er også at give kunstnerne mange forskellige opgaver og en gang imellem vove at sætte ind med ny kunst, som ikke nødvendigvis skal holde bygningens levetid ud."

En kunstner som Asger Jorn forstod værdien af bygningsintegreret kunst – som et væsentligt element, der kunne bidrage til at gøre en forskel for borgerne i deres hverdag. Hans keramikrelief fra 1958-59 til Århus Statsgymnasium står i dag tilbage som umistelig kulturarv og en uadskillelig del af gymnasiets DNA. Det er et eksempel på et værk, der har været modigt og eksperimenterende, da det blev til, og som samtidig er af så høj materialemæssig kvalitet, at det har vist sig at kunne tåle dagligt slid og tidens gang.

Asger Jorn, keramisk relief, Århus Statsgymnasium, Århus, 1958-1959

I dag antager kunsten mange nye udtryksformer, også i det offentlige rum: Digital kunst, lydkunst, film og video er blot nogle af de nye former, der kan arbejdes med. Verdens første mindesmærke med integreret video er skabt af den dansk-norske kunstnerduo Elmgreen & Dragset til den tyske stat, som bestilte et monument for de homoseksuelle, der blev forfulgt og slået ihjel af nazisterne.

Elmgreen & Dragset, *Mindesmærke for de under nationalsocialismen forfulgte homoseksuelle,* Berlin, Tyskland, 2008

Statens Kunstfond

Bygningsstyrelsen samarbejder med Statens Kunstfond inden for mange områder – for eksempel formidling af kunstværkerne, viden deling og netværk. I de enkelte kunstsager drøfter Bygningsstyrelsen byggeriets egnethed for kunstnerisk udsmykning med Statens Kunstfond. Derudover kan fonden indgå i de enkelte kunstsager for eksempel som fagdommer, kunstfaglig rådgiver mv.

Statens Kunstfonds formål er at fremme kunsten i Danmark og dansk kunst i udlandet, og fondens virksomhed omfatter arkitektur, billedkunst, film, litteratur, kunsthåndværk samt design, musik og scenekunst. Fondens primære arbejde er at støtte kunstnere og kunstprojekter med egne midler, men fonden har også andre aktiviteter herunder rådgivning af offentlige bygherrer omkring kunst i offentlige rum og bygninger. Statens Kunstfond har desuden egne midler til kunst i offentlige rum og bygninger, som det er muligt at søge.

LOFTS- & VÆGMALERI

Per Kirkeby, *Anastasis,* Søauditoriet, Aarhus Universitet, 2001

INTERAKTIVT VÆRK

Marie Kølbæk Iversen, *Les Lumières et la Chauve-Souris,*
Institut for Biologi, Naturvidenskabeligt Fakultet,
Campus Odense, Syddansk Universitet, 2014

Kunst i Bygningsstyrelsens bygninger

En stor del af Bygningsstyrelsens bygninger og ejendomme rummer kunstværker, der giver et betydningsfuldt bidrag til arkitekturen og kunderne. Det gælder både permanente stedsspecifikke værker, bygningsintegrerede værker og selvstændige værker som malerier og skulpturer. For at kunsten opleves som værdifuld for de mennesker, der færdes i bygningen, skal den passe til bygningens brugere, institutionens virke samt bygningens arkitektoniske karakter. Bygningsstyrelsen har mange forskellige typer af kunder og bygninger, hvilket afspejles i den mangfoldighed af værker, der er realiseret i Bygningsstyrelsens regi.

Universitetsbygninger og campusområder
Universiteterne, der i en række tilfælde består af store, samlede campusområder med bygninger til mange fakulteter og institutter – hvert med egen identitet – indeholder i særlig grad værker, der spiller sammen med arkitekturen på forskellige måder. Et eksempel er Per Kirkebys monumentale væg- og loftsmaleri, *Anastasis*, i Søauditoriet på Aarhus Universitet fra 2001, der igennem forbindelsen mellem væg og loft understreger det arkitektoniske greb og selve bygningens funktion som auditorie.

Kunstens ofte eksperimenterende og undersøgende tilgang til omverdenen, der stiller spørgsmål og ikke leverer entydige svar, vækker typisk genklang i universiteternes akademiske, forskningsbaserede arbejde med at analysere den virkelighed, der omgiver os. I mødet mellem universiteter og kunstnere synes der derfor ofte at opstå en synergi, når nye værker skabes.

Et eksempel herpå er Marie Kølbæk Iversens værk, *Les Lumières et la Chauve-Souris,* på Biologisk Institut på Det Naturvidenskabelige Fakultet, Syddansk Universitet Campus Odense fra 2014. Det er et interaktivt lydværk, der reagerer på de forbipasserendes lyde, så det lyser op, når man bevæger sig forbi. Værket er direkte inspireret af instituttets forskning i flagermus og deres brug af sonar og er således på en meget konkret måde relateret til stedet og det, der produceres.

Politistationer, domstole og administration
Bygningsstyrelsen servicerer også offentlige myndigheder som politi og domstole, der er centrale institutioner i en retsstat samt ministerier og styrelser rundt om i landet. Kunsten ses her ofte i ankomstrum eller retssale, hvor myndighed og borgere mødes.

LYS

Hans E. Madsen, lysudsmykning,
Retten i Roskilde, Domstolsstyrelsen, 2014

Kunsten henter i nogle tilfælde inspiration i selve dette møde – et fremtrædende eksempel er Hans E. Madsens lysværk til Retten i Roskilde, der er skabt ud fra den tanke, at værket med sine cirkelformede lamper kan sætte en ligeværdig, demokratisk scene for retshandlingerne.

Et andet eksempel på et værk, der er centreret om mødet mellem myndighed og borgere, er Jens Haanings værk, *Skibsbyggerivej 5*, fra 2013 på facaden af Skattecenter Aalborg, der angiver stedets adresse med gigantiske, lysende bogstaver på taget – som en umotiveret reklame (side 13).

Flytning
Når Bygningsstyrelsens kunder opsiger lejemål, indhenter Bygningsstyrelsen værker, der er flytbare, og hvis de ikke kan tages med i et nyt statsligt lejemål, tilbydes de til andre kunder i Bygningsstyrelsens bygninger. Det betyder også, at kunsten ofte flytter med, når der omorganiseres i staten og arbejdspladser derfor flytter adresse.

Derimod opfattes eventuelle permanent installerede værker som en del af den værdi, kunderne får med, når de lejer sig ind i Bygningsstyrelsens bygninger såsom et vægmaleri af kunstneren John Kørner (side 11).

Bygningsstyrelsens kunder og bygninger

Bygningsstyrelsens opgave er at stille rammer til rådighed for styrelsens kunder; universiteter, politi, domstole og centraladministration i Danmark, Grønland og Færøerne. Det gør vi ved at udleje egne lokaler, leje private lejemål og opføre nye byggerier til kunderne. I alt ejer Bygningsstyrelsen godt 3 mio. m^2 statsejendomme. Dette er fordelt på ca. 200 kontorejendomme med 350 lejemål og lidt over 1.300 bygninger på universiteterne med ca. 900 lejemål.

Bygningsstyrelsen opfører og forvalter mange forskelligartede bygninger med funktioner som højteknologiske forskningsbyggerier, læringsinstitutioner, åbne kontorlandskaber, sikrede retsbygninger og politistationer mv. Desuden forvalter vi campusområderne i samarbejde med universiteterne.

Billedspor:
BYGNINGSINTEGRERET KUNST

Billedsporet “Bygningsintegreret kunst” viser en række eksempler på kunstværker, der er indarbejdet i bygninger – enten integreret fysisk i bygningsdele, monteret på vægge eller som funktioner i bygningen. Billederne fra forsiden til side 9 er ligeledes en del af billedsporet og viser eksempler på kunst integreret som gulv, loftsmaleri, farvesætning, facade, en interaktiv væg og belysning.

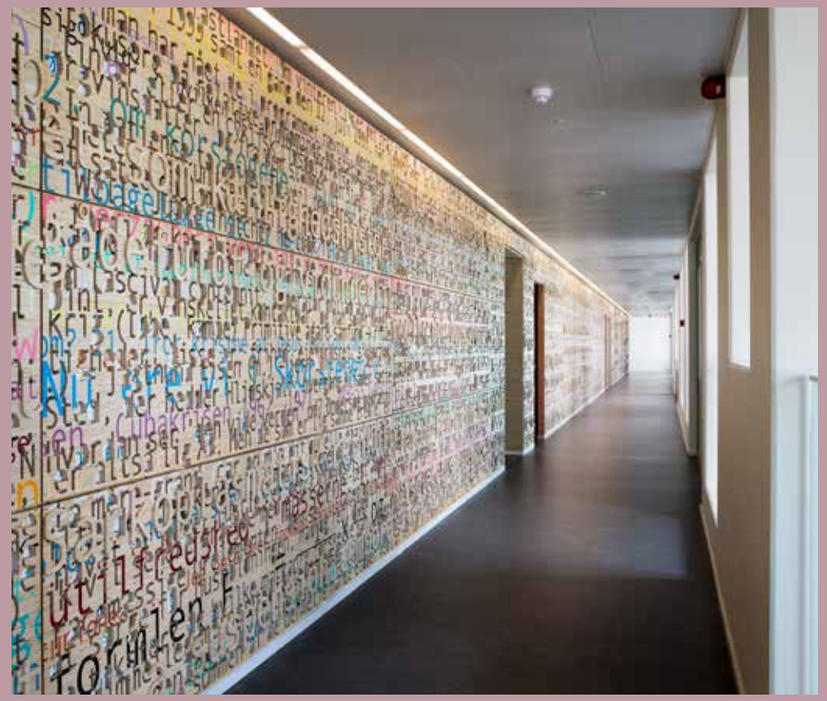

AKUSTIKVÆGGE

Signe Guttormsen, akustikvægge på Midtsjællands Gymnasium, Ringsted, 2013
Signe Guttormsen har inddraget brugerne af stedet og stedets funktion i værkerne ved at inkorporere gymnasieelevernes sms’er og passager fra gymnasiets pensum i sine akustikvægge i gangarealerne. Samtidig er akustikvæggene et eksempel på, at et kunstværk kan gøre en almindelig funktion til bygningens særlige kendetegn.

VÆGMALERI

John Kørner, *Mand med 17 problemer*, vægmaleri, Æbeløgade, København, 2006
Manden og problemerne i form af ovaler i forskellige farver og størrelser kan ses som et billede på det arbejdende menneske og dets mange forskellige udfordringer. Værket kommunikerer direkte til bygningens brugere og besøgende ved at lade titlen være en del af maleriet. Samtidig står værket åbent for beskuerens fortolkning.

SKULPTUREL VÆG

Olafur Eliasson, *Music Wall*, Campus Sønderborg, Alsion, Syddansk Universitet, 2005

TEKSTIL

Astrid Krogh, *Layers of Color and Light*, gardiner, Malmö Högskola, 2015
Ved at bruge tekstiler lag på lag med forskellige grader af transparens og i varierende farver skaber Astrid Krogh med sine gardiner en poetisk filtrering af lyset. Både det lys, der strømmer udefra og ind i bygningen om dagen, og det, der omvendt lyser indefra og ud om aftenen. Værket understøtter også her en funktion.

GLAS

Camilla Rasborg, glasudsmykning, Institutterne Civil, BIO og Energy, Aalborg Universitet, Esbjerg, 2015
Som en del af sin udsmykning har Camilla Rasborg gengivet spor efter spildt syre, der gennem årene fra 1960'erne til 2015 har skabt aftegninger på bordplader i de gamle laboratorier. Lokalerne er nu ryddet i forbindelse med opførelsen af nyt byggeri, men syreplamagerne kan genfindes i Camilla Rasborgs udsmykning. Syreplamagerne er scannede, opskalerede og trykt med keramisk farve på glasvægge i bygningen. Glasset lader lyset trænge igennem, hvorved motiverne skifter intensitet alt afhængig af blandt andet årstid og tidspunkt på dagen.

IDENTITET

Jens Haaning, Skibsbyggerivej 5, Skattecenter Aalborg, 2013

FUNKTION

Øivind Nygård, altertavle, Statsfængslet Østjylland, Horsens, 2004-2006
I sin altertavle til fængselskirken i Statsfængslet Østjylland har Øivind Nygård taget fat i et evigt aktuelt tema for fængselsinstitutionen – drømmen om flugt og frihed. Hans enkle, kunstneriske greb består i den gennembrudte mur, hvor lyset strømmer ind udefra. På ydermuren er hullet dækket af skudsikre glasplader, og i selve hullet danner to messingplader et asymmetrisk kors.

02

"På SDU har vi arbejdet med en huskunstner på hver campus. Kunstneren kan præge arkitekturen og skabe en æstetisk sammenhæng over tid, der er med til at gøre hver campus unik. Vi har søgt yngre, internationalt anerkendte kunstnere, der vil have tiden foran sig til at præge miljøet i mange år frem"

Jens Oddershede, Formand for SDU Kunstudvalg, Professor,
Rektor for Syddansk Universitet fra 2001-2014

"I dag vil medarbejderne meget gerne vise deres familie deres arbejdssted. Det skyldes to ting: arkitekturen og kunsten. Alle skal lige forbi kunstværkerne og vise dem frem"

Jørgen Meyer, Politidirektør, Syd- og Sønderjyllands Politi

"Udsmykningen understøtter bygningen og dens omgivelser virkelig fint. Den udgør en behagelig ramme om arbejdet i hverdagen, samtidig med at der er flere elementer, som overrasker og giver anledning til eftertanke – for eksempel at farverne skifter på etagerne, og at mønstre med harlekintern og trekanter går igen i tæpper og glasvægge rundt omkring i huset. Det er måske ikke noget, man opdager første gang, man opholder sig i bygningen, men så ser man det måske anden eller tredje gang. På den måde kan man blive ved med at gå på opdagelse i huset"

Loa Brix, Kontorchef, Energi- Forsynings- og Klimaministeriet

Kunsten skaber værdi

Hvilken værdi kan kunsten skabe for kunder, brugere og borgere?

Fokus på værdiskabelse

Effekten af kunst er svær at måle og veje, og de oplevelser, mennesker har med kunsten, er individuelle og vanskelige at sætte på formel. Kunstens værdiskabende potentiale handler om at skabe undren, betagelse, skønhed og nye vinkler på verden. Desuden kan brugeres oplevelse af kunst ændre sig meget, når kunsten formidles til dem på en tilgængelig og relevant måde.

Bygningsstyrelsen arbejder målrettet med kunstens værdiskabelse til gavn for kunder, brugere og borgere. I den sammenhæng er det nødvendigt at kende kunderne og brugernes holdninger og forventninger til kunsten, hvilket KØS Museum for kunst i det offentlige rum har undersøgt i tre udvalgte cases. Undersøgelsen er samlet op i tre hovedoverskrifter for værdiskabelse, der foldes ud i dette afsnit.

Synlighed og profilering
Udadtil over for omverdenen og samarbejdspartnere kan kunsten være med til at skabe synlighed omkring en institution og dermed understøtte profileringen. En skulptur foran hovedbygningen er en måde at etablere et symbolsk vartegn på for en institution. Et godt eksempel er skulpturen *Receiver* fra 2013 (side 24) udført af kunstnergruppen Inges Idee, som står i DR-byen, og som med sin antenne signalerer moderne kommunikation og medievirksomhed.

Når man arbejder bygningsintegreret, kan kunst og arkitektur gå op i en højere enhed. Det er lykkedes hos Syddansk Universitet, der har arbejdet med deciderede 'huskunstnere' på sine campusser – det vil sige, at de har indgået i et tæt samarbejde med en nøje udvalgt kunstner hvert sted, således at kunstneren er med til at skabe en unik identitet og præge den enkelte campus' gennemgående æstetik

På Campus Sønderborg har den verdenskendte dansk-islandske kunstner Olafur Eliasson i tæt dialog med arkitekterne 3XN skabt en særdeles spektakulær og anderledes skulpturel væg, *Music wall*, som breder sig over to etager og er bygget op af trekantede, platinglaserede, reflekterende keramiske fliser (side 11). Værket er siden blevet suppleret af en skulptur foran universitetet af samme kunstner.

På Campus Kolding har den tyske kunstner Tobias Rehberger skabt et gigantisk og farvestrålende mekanisk urværk af de farvede solafskærmningselementer i facaden på Henning Larsens Architects' byggeri – et unikt og storslået værk, der både kan opleves uden på bygningen og inde i den (side 4 og 17-19). Det fremstår som et imponerende visuelt vartegn i sig selv – og som et byur for Koldings indbyggere.

Universiteterne er generelt i en international konkurrence om at tiltrække de bedste studerende og forskere – og for Syddansk Universitet har arkitektur og kunst i mange år været en medspiller i forhold til at skabe attraktive rammer i kampen om at tiltrække de bedste. Ved hjælp af både arkitektur og kunst har de skabt nogle rammer om deres aktiviteter, der rækker helt ud over det sædvanlige. Det gælder både nationalt i forhold til andre universiteter, lokalt, hvor byggeriet i Kolding synliggør og åbner hele campus ud mod byens rum og aktører, og internationalt, idet mange studerende uden for Danmark får øje på og husker Syddansk Universitet for de fantastiske kunstværkers samspil med arkitekturen.

For Syddansk Universitet i Kolding har Tobias Rehbergers kunstværk, som fortsætter inde i bygningen, hvor det er integreret med lysende vægure på alle etager, skabt stor attraktionsværdi. Efter at den nye bygning blev taget i brug i 2014, har der været en øget tilgang til studierne, og universitetet oplever en stor interesse fra udenlandske studerende for bygningens høje kvalitet i arkitektur og kunst.

Identitet, samhørighed og stolthed
Kunst kan på en arbejdsplads være med til at skabe identitets- og samhørighedsfølelse på tværs af personalets faglige og sociokulturelle baggrunde. Et godt eksempel er Jørgen Carlo Larsens værk fra 2016 til Esbjerg Politigård (side 20-21).

Politigården er indrettet i forskellige afdelinger, som afspejler tre overordnede, forskellige grupper af ansatte: politiuddannede, akademikere og kontoruddannede mv. I kantinen – politistationens 'hjerte' – mødes alle dagligt. Ifølge de ansatte selv bidrager Jørgen Carlo Larsens værk med dets referencer til tidligere tiders mode med træpaneler og blyindfattede ruder i hjemmene med noget hyggeligt og hjemligt til det store lokale.

Som hovedpolitistation for Syd- og Sønderjyllands Politi dækker stationen et stort geografisk område med kulturelle forskelle. Det har Jørgen Carlo Larsen valgt at henvise til ved et andet sted på Politigården at skabe en væg med forskellige genstande, der refererer til egnens geografi, historie, håndværk mv. Det skaber både genkendelse og debat hos medarbejderne, som har reflekteret over de enkelte symbolers betydning. Faktisk så meget, at medarbejderne inviterer deres familie med hen på Politigården for at se kunsten og være med til at opleve både den og den moderniserede arbejdsplads.

Selv om alle ikke er enige om, hvad kunsten betyder, er identitetsskabelse en af de vigtigste værdier, som kunst kan bidrage med på en arbejdsplads. Identitet hænger sammen med branding og har dermed værdi både udadtil i forhold til andre aktører og indadtil i forhold til bygningens brugere og deres oplevelse af meningsfuldhed.

Godt arbejdsmiljø
En række faktorer har betydning for et godt arbejdsmiljø, og kunsten kan her spille en meget vigtig rolle for de fysiske rammer. Kunsten kan være med til at understøtte de aktiviteter, der foregår på arbejdspladsen. Indadtil kan kunsten indvirke positivt på bygningens brugere – kunsten kan bidrage til refleksion hos den enkelte, og den kan skabe plads til fordybelse. Men kunsten kan også stå i opposition til arkitekturen, omgivelserne, stedet og derved skabe forundring og 'forstyrrelse' i positiv forstand.

Det gælder på Syddansk Universitets Campus Kolding, hvor den integrerede kunst af Tobias Rehberger sammen med arkitekturen ifølge medarbejderne har skabt en forbedret atmosfære på arbejdspladsen og givet et løft i arbejdsglæden. Værket fungerer som et samtaleemne blandt daglige brugere og gæster udefra, som prøver at finde ud af, hvordan uret fungerer, og er dermed med til at skabe fællesskab og social dynamik på campus. Ifølge en af medarbejderne er det en kvalitet ved værkerne, at man bemærker dem, uden at de er 'larmende'. Værkerne tilføjer en oplevelse af liv og foranderlighed til bygningen: På grund af tidens gangs indvirkning på de indvendige ure og i kraft af det udvendige ur, der skaber skiftende lysindfald inde i bygningen, oplever man hele tiden bygningen lidt forskelligt.

Et andet eksempel er Malene Bachs udsmykning af Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet fra 2014 (side 22-23). Her er udsigten fra ministeriet mod Thorvaldsens Museum så at sige trukket ind i ministeriet som et gennemgående træk i udsmykningens farver og geometriske mønstre, hvilket skaber en harmonisk forbindelse mellem bygningen og dens nære omgivelser. Det understøtter ministeriet som en del af kvarteret omkring Christiansborg og Slotsholmen overfor, sådan at de ansatte kan relatere til, at de er en del af det politiske arbejde omkring landets regering.

KØS' empiriske undersøgelse

Til brug for publikationen "Kunst i bygninger. Bygningsstyrelsen 2017" har KØS Museum for kunst i det offentlige rum udført en kvalitativ undersøgelse, hvor de har interviewet centrale aktører blandt Bygningsstyrelsens kunder og rådgivere. Det er en type undersøgelse, som KØS har stor erfaring med fra flere udstillings- og forskningsprojekter. Undersøgelsen danner grundlag for publikationens afsnit 2 og har bidraget med indsigter til afsnit 3.

VÆGUR
Tobias Rehberger, Campus Kolding, Syddansk Universitet, 2014

Hvad er klokken?
Se svaret i kolofonen

Case 1:
TOBIAS REHBERGER, CAMPUS KOLDING, SYDDANSK UNIVERSITET

Campus Kolding, der beskæftiger sig med design, entreprenørskab, relationsledelse og kommunikation, er opført i 2014 af Bygningsstyrelsen for Syddansk Universitet. Bygningen er tegnet af Henning Larsen Architects og rummer bygningsintegreret kunst skabt af den tyske kunstner Tobias Rehberger (f. 1966). Tid er det overordnede tema for værkerne. På facaden ses skodder i forskellige farver, der fungerer som ur (side 4). Indendørs i tre studiezoner og det store atrium ses lysværker (side 17-18) på væggene bestående af streger, pinde og buer, hvor tiden ligeledes kan aflæses.

"Tobias Rehbergers værker har spillet en stor rolle, siden vi flyttede ind, og vil sikkert også gøre det fremover. Jeg oplever ofte, at de fungerer som 'konversationsstykker'. Folk, der kender koden for, hvordan man aflæser dem, forklarer glad og gerne om, hvordan den abstrakte udsmykning faktisk er et ur, og hvordan man kan se, hvad klokken er. Når folk så fanger det, bliver de som regel glade og siger 'aha' eller 'hvor sjovt!'. Jeg har også hørt en bemærke, at 'det var da en tåbelig måde at lave et ur på'. Så udfordrende er det også for nogle"

Hans-Christian Jensen, Viceinstitutleder, Lektor, Institut for Design og Kommunikation, Syddansk Universitet

Case 2:
JØRGEN CARLO LARSEN, ESBJERG POLITIGÅRD, SYD- OG SØNDERJYLLANDS POLITI

Esbjerg Politigård, der er hovedpolitistation for Syd- og Sønderjyllands Politi, er i 2016 blevet moderniseret af Bygningsstyrelsen og har i den forbindelse fået tre kunstværker af den danske kunstner Jørgen Carlo Larsen (f. 1954), skabt til tre udvalgte rum i politigården. I indgangspartiet et værk på væggen udført i krydsfiner og egetræ, i receptionen en væg med kasser, der indeholder kunstnerisk bearbejdede genstande med tilknytning til politikredsens geografiske område samt i kantinen, som også fungerer som parolesal, en panelvæg i forskellige træsorter og lamper af mundblæst glas.

"Sådan et kunstværk, det er jo en fantastisk installation, der lyser op i rummet. Når man har et lille øjeblik, hvor man drømmer lidt, og sidder og kigger på noget, så har man en forestilling. Man opdager et eller andet. Man synes, man ser noget. Det kan være en detalje bare. Ikke hele kunstværket, men en detalje."

Bent K. Jensen, Politiassistent,
Syd- og Sønderjyllands Politi

Case 3:
MALENE BACH,
ENERGI-, FORSYNINGS- OG KLIMAMINISTERIET

Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet er i 2014 blevet ombygget af Bygnings-styrelsen og har fået tilført en udsmykning af den danske kunstner Malene Bach (f. 1967), der har arbejdet tæt sammen med Bertelsen og Scheving Arkitekter. Her er udsigten fra ministeriet mod Thorvaldsens Museum trukket ind i ministeriet som et gennemgående træk i farvesætningen og de geometriske mønstre på glasvægge, spejle og gulvtæpper.

"Jeg oplever af og til besøgende kommentere udsmykningen. Så er det fint at kunne fortælle historien bag – for eksempel at farverne er valgt ud fra Thorvaldsens Museum"

Loa Brix, Kontorchef, Energi- Forsynings- og Klimaministeriet

Billedspor:
KUNST SOM IDENTITETSSYMBOLIK

Billedsporet "Kunst som identitetssymbolik" viser en række eksempler på kunstværker, der tager udgangspunkt i en institution og de mennesker, som bruger den til daglig.

BRUGERINDDRAGELSE

Morten Søndergaard, *Drømmegavlen*, Valby, København, 2015
Også andre kunstarter end billedkunst kan integreres i byggeriet – det være sig musik og lyd, design eller kunsthåndværk. På gavlen af Boligforeningen Gadekærvej i Valby har forfatteren Morten Søndergaard ladet beboernes egne ønsker for og drømme om fremtiden blive en del af en monumental lysinstallation, der lyser op efter mørkets frembrud og kan læses af alle forbipasserende.

SKULPTUREN SOM SYMBOL

Inges Idee, *Receiver*, skulptur, DR-byen, København, 2009
Kunstnergruppen Inges Idee har skabt en skulptur, som med sin 19 meter høje antennelignende form udgør et vartegn for DR-byen. Med sin blanke overflade 'fanger' og gengiver skulpturen sine omgivelser og danner forbindelser med dem.

ORGANISATIONENS MANGFOLDIGHED

Mette Winckelmann, gavle og flag, Universitetshospitalet for Store Husdyr, Taastrup Campus, Københavns Universitet, 2007
Mette Winckelmann har udsmykket de indvendige gavle i personalebygningen på Universitetshospitalet med et system af linjer, der er inspireret af bygningens arkitektur. Til bygningens indgang har kunstneren skabt en serie på seks flag, der med forskellige farver og mønstre afspejler stedets forskellige brugergrupper.

VARTEGN

AVPD, *Time Light, Gravity Lamp, Light Tower*, Skagen Skipperskole, 2011-2013
Til skipperskolen har kunstnerduoen AVPD skabt et værk i tre dele. *Time Light* består af dagslyspaneler, som via lyssensor og satellit gengiver lysforholdene på et containerskib, der sejler på den anden side af jorden. *Gravity Lamp* er en lampe ophængt i skolens atrium, der bevæger sig i takt med vindforholdene på taget af skolen. *Light Tower* er et 13 meter højt tårn uden for skolebygningen, som kontinuerligt ændrer udtryk i forhold til forandringer i lyset. Det tredelte værk står som et vartegn for Skagen Skipperskole – centreret omkring lyset, vinden og tiden som elementer, der er væsentlige for søfart.

03

“Kunstner og arkitekt skal samarbejde og respektere hinandens råderum og faglighed, hvis resultatet skal blive succesfuldt, ellers risikerer man, at projektet trækker i to forskellige retninger”

Hanne Alrø, arkitekt MAA, projektchef, Bygningsstyrelsen

“Kunsten kan gøre og være rigtig meget – borde, malerier og tagflader. Det vigtige er, at man fastholder kunstens mulighed for at navigere frit i det rum, man lukker den ind i. Man skal som udgangspunkt holde fast i kunstens autonomi. Det er den værdi, kunsten kan tilbyde det enkelte byggeri og vores samfund generelt”

Jakob Fenger, kunstner, SUPERFLEX, og kunstfaglig rådgiver for Bygningsstyrelsen

“Kunsten skal gerne understøtte byggeriets overordnede vision – for eksempel hvis du gerne vil have folk til at mødes og udveksle fagligheder omkring en kaffemaskine, og det så ovenikøbet er et kunstspot, så bliver det et særligt sted i bygningen, der understøtter visionen og funktionen for stedet. Og får man mulighed for at møde kunst af danske og internationale kunstnere i sin dagligdag eller som besøgende, er det jo fantastisk”

Vibeke Lindblad, arkitekt MAA, adm. direktør, CCO Arkitekter

Fra vision til værk

Hvordan tilrettelægger Bygningsstyrelsen processen i forbindelse med nye værker?

Bygningsstyrelsens praksis ved etablering af nye værker

Dette afsnit beskriver overordnet Bygningsstyrelsens metoder og processer for etablering af kunst i bygningerne. Afsnittet underbygges af pointer fra erfarne aktører inden for kunst i byggeriet, der er blevet interviewet af KØS Museum for kunst i det offentlige rum.
Afsnittet henvender sig til kunder, arkitekter, kunstfaglige rådgivere og kunstnere, der ønsker overblik og indsigt i processen.

Bygningsstyrelsen arbejder for, at kunsten opleves som værdifuld af kunder og brugere, og at den indgår i et tæt samspil med arkitekturen. Bygningsstyrelsens praksis lægger vægt på tre kerneområder: den kunstneriske kvalitet, brugernes oplevelse af kunsten og kunstens samspil med arkitekturen.

Kunstnerisk kvalitet

Bygningsstyrelsen lægger vægt på, at kunsten er af høj kvalitet. Kunsten skal beholde sin autonomi og berige ved at bidrage med en ekstra dimension til bygningen – og herigennem generelt højne kvaliteten i det offentlige bygningsmiljø. Kunsten integreres som udgangspunkt i arkitekturen. Bygningsintegreret kunst er ofte også stedsspecifik, hvilket betyder, at kunsten tager afsæt i konteksten, og at værket produceres til det konkrete sted og den institution, der bebor bygningen.

Kunsten kan have mange forskellige udtryk. Der kan være tale om klassiske værktyper såsom vægmaleri, skulptur og udsmykning af bygningsdele. Det kan være rumlige indgreb, beplantning eller kunst integreret i funktioner, der præger hele miljøer såsom gardiner og farvesætning. Kunsten kan udføres af billedkunstnere, kunsthåndværkere, forfattere og andre udøvende kunstnere inden for de kunstarter, der støttes af Statens Kunstfond.

Brugernes oplevelse

Bygningsstyrelsen lægger vægt på, at de mennesker, der omgås kunstværkerne til daglig, finder kunsten vedkommende både nu og her og på længere sigt.

Kunsten kan bidrage strategisk i forhold til kundens værdier og profil og dermed understøtte kundens kerneforretning, identitet og brand gennem profilering eller bidrag til et repræsentativt miljø. Kunsten kan også give stolthed og rum for refleksion for de mennesker, der omgås den til daglig og for eksempel bidrage til identitetsskabelse, godt arbejdsmiljø mv.

Kunsten skal så vidt muligt være offentlig tilgængelig. Den skal gerne have en almen gyldighed og være vedkommende for mange mennesker for eksempel ved at bidrage til refleksion, forundring og samtale.

Samspil med arkitekturen

Sidst vægter Bygningsstyrelsen, at kunsten indgår i samspil med – eller modspil til, arkitekturen. Integrerede værker er permanente, fysisk installerede værker, der indgår som en ligeværdig del af bygningens arkitektur, ligesom det også kan være et selvstændigt værk, der for eksempel er hængt op. I særlige tilfælde er det muligt, at kunst ikke er nagelfast eller har en kortere levetid, eksempelvis hvis værket er digitalt, placeret udendørs eller i fredede bygninger mv.

Kunsten skal som udgangspunkt etableres steder med offentlig adgang eller mange brugere. Den skal etableres på Bygningsstyrelsens ejendom i nybyggeri eller eksisterende bygninger og udearealer.

Kunsten skal helst integreres i de fysiske rammer og være permanent. Det betyder, at kunstværket opføres under samme regulativer som resten af byggeriet og kunne fungere i dagligdagen, og blandt andet kunne vedligeholdes som en del af almindeligt bygningsvedligehold.

Kunst i byggesagen

En kunstsag integreres som regel i byggesagen. Graden af integration i et byggeri afhænger af, hvornår kunstprocessen påbegyndes og implementeres i byggesagen. Jo tidligere kunstprocessen sættes i gang, des flere muligheder er der. Nogle kunstnere kan have gavn af at forholde sig til et forholdsvis konkret materiale, der typisk ligger klar omkring tidspunktet for byggesagens projektforslag.

Desuden er byggeprocesserne forholdsvis lange i forhold til en kunstners proces, og derfor skal man i hvert tilfælde overveje, hvornår det er gavnligt at iværksætte selve kunstnerens arbejde.

Diagrammet viser, hvilke muligheder for integration der er, afhængig af hvornår kunsten søges indarbejdet i byggeprojektets faser.

Kunst og arkitektur som fælles værk

I et bygningsværk, der er skabt i fællesskab mellem kunstner og arkitekt, er kunsten sammensmeltet med bygningens arkitektur og en del af et æstetisk hele. I de indledende faser, for eksempel i en projektkonkurrence, kan kunstner og arkitekt i fællesskab arbejde med program, koncept, rumforhold og konstruktive principper.

Kunstværk integreret i arkitektur

Ofte integreres værker i rum og bygningsdele, der understøtter et arkitektonisk greb. I forslags- og projekteringsfaser er rumforhold og konstruktion typisk lagt fast. Kunstneren har mulighed for at arbejde med definerede rum, materialer og bygningsdele samt mulighed for at påvirke hele miljøet via farvesætning, grafik, belysning mv.

Selvstændigt kunstværk i bygningen

Kunst integreret i arkitekturen kan også være selvstændige værker, der udarbejdes til bygningen af kunstneren selv og installeres i rummene. I byggeprojektets udførelsesfase er materialer, rum og bygningsdele fastlagt, og kunstneren har mulighed for at arbejde med rumlige installationer, belysning, vægflader, inventar, skulpturer/objekter i rummene mv.

Stedsspecifikt kunstværk

Stedsspecifikke værker relaterer sig til konteksten, for eksempel til brugerne, stedets historie, omgivende bygninger, funktioner mv. Der kan være tale om eksempelvis installationer, skulpturer, malerier, videoværker, lydværker, værker udført på baggrund af dialog med brugerne eller værker, hvor brugerne deltager i selve processen med at skabe værket.

BYGGERIETS FASER (VEJLEDENDE):

PROGRAM OG KONKURRENCE →	FORSLAGS- OG PROJEKTERINGSFASER →		UDBUD	UDFØRSEL →		AFLEVERING →	I BRUG
1	2	3	4	5	6	7	8	9

EKSEMPLER:

1. SUPERFLEX, BIG og Topotek 1, *Superkilen*, Nørrebro, København, 2012
Superkilen er et offentligt byrum og parkareal på ydre Nørrebro i København skabt af SUPERFLEX, Bjarke Ingels Group og Topotek 1 – fra program til inventar. Teamet udarbejdede konkurrenceforslaget i fællesskab, mens SUPERFLEX også varetog brugerinddragelsen for Københavns Kommune. Værket tager i sit valg af byinventar fra alle verdenshjørner afsæt i bydelens mange etniciteter og skaber et unikt æstetisk rum for bydelen og København (side 38).

2. Olafur Eliasson og Henning Larsen Architects, *HARPA*, Reykjavik, Island, 2011
HARPA – Reykjavik Koncertsal og Konferencecenter i Island er tegnet og udviklet af Henning Larsen Architects og kunstneren Olafur Eliasson, der vandt konkurrencen i fællesskab. Bygningen er inspireret af nordlyset og den dramatiske islandske natur. Den karakteristiske, selvbærende facade er bygget op af specialdesignede glasblokke, der bryder lyset, så der skabes et lysspil i facaden og i de indre rum (side 39).

EKSEMPLER:

3. Tobias Rehberger, vægure og facadeur, Campus Kolding, Syddansk Universitet, 2014
På SDU Campus Kolding har den tyske kunstner Tobias Rehberger udsmykket bygningen med et konceptuelt værk af fire indvendige vægure og et udvendigt i facaden. Værket er udført i et samarbejde mellem Rehberger i Tyskland og Henning Larsen Architects i Danmark, hvor kunstneren har defineret konceptet, mens arkitekterne har projekteret og indpasset det i arkitekturen og styret opførelsen (case 1, side 17-19).

4. Milena Bonifacini, terrazzogulv, Copenhagen Plant Science Centre 1, Københavns Universitet, 2017
Milena Bonifacinis terrazzogulv i Copenhagen Plant Science Centre 1 på Københavns Universitet er en uadskillelig del af arkitekturen og iscenesætter atriet som et vigtigt fælles rum i bygningen. Kunsten er fysisk integreret i en bygningsdel, gulvet, og udført i forbindelse med opførelsen af byggeriet i tæt samarbejde mellem kunstner, arkitekter og entreprenører (case 4, side 32-37).

5. Malene Bach, farvesætning, Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet, 2014
I Energi-, Forsynings og Klimaministeriet har Malene Bach farvesat rummene og skabt mønstre til foliebeklædning og gulvtæpper, der tilsammen skaber et visuelt sammenhængende hele. Projektet er projekteret af arkitekterne Bertelsen og Scheving i tæt samarbejde med kunstneren, der også har udført tilsyn (case 3, side 22-23).

EKSEMPLER:

6. Jørgen Carlo Larsen, vægrelieffer, Esbjerg Politigård, 2015
På Esbjerg Politigård har kunstneren Jørgen Carlo Larsen skabt værker til tre udvalgte rum i politigården: indgangspartiet, receptionen og kantinen. Værkerne er udviklet parallelt med byggeriet og er installeret permanent af en snedker under kunstnerens ansvar (case 2, side 20-21).

7. Per Kirkeby, *Anastasis,* maleri på væg og loft, Søauditoriet, Aarhus Universitet, 2001
Maleren Per Kirkebys monumentale væg- og loftsmaleri i Søauditoriet på Aarhus Universitet pryder auditoriets udvendige vægge og understreger dermed både bygningens funktion og det primære arkitektoniske greb. Det er et eksempel på et markant værk, der er integreret i arkitekturen, men hvor processen kan iværksættes forholdsvis sent, idet værket strækker sig over en defineret overflade og udføres af kunstneren selv (side 7).

EKSEMPLER:

8. Alfio Bonanno samt elever og ansatte, *Embracing Spaces – dialog med træ og sten*, Skovskolen, Københavns Universitet, 2016
Et eksempel på et stedsspecifikt værk, der er skabt af kunstner og brugere i fællesskab, er Alfio Bonannos skulpturer på Skovskolen, Københavns Universitet. Her har en gruppe elever og ansatte været med i kunstprojektet. De har deltaget i workshops og idéudvikling og har sammen med kunstneren produceret en række skulpturer af skovens materialer (side 41).

9. Katie Paterson, *Future Library*, Norge, 2014-
Et stedspecifikt værk kan også være et immaterielt, processuelt værk som for eksempel *Future Library* af den skotske kunstner Katie Paterson, der opføres i relation til udviklingen af Bjørvika i Oslo i Norge.
Hvert år fra 2014 til 2114 skrives en litterær tekst af en ny forfatter, der tilsammen danner en antologi om den tid, vi lever i. Over de 100 år plantes en skov, der til sidst fældes og omdannes til et litterært værk, der først kan læses i 2114 (side 43).

Den gode proces

Akvarel, Milena Bonifacini, Copenhagen Plant Science Centre, Københavns Universitet, 2017

En kunstsag i fem faser

Det essentielle i enhver kunstsag er at stille den rigtige opgave og udvælge den kunstner, der passer bedst sammen med kunden og arkitekturen. En veltilrettelagt proces, rette rådgivning og et godt samarbejde er afgørende for at sikre dette. På de følgende sider gennemgås Bygningsstyrelsens praksis i kunstsagens fem overordnede faser, og der gives et fælles overblik over de implicerede parter. Gennemgangen af processen introduceres af pointer fra erfarne aktører inden for kunst i byggeriet, der repræsenterer forskellige positioner: bygherre, kunstfaglig rådgiver og arkitekt.

Kunstfaglig rådgivning
Arbejdet med at integrere kunst i bygninger kræver specifikke kompetencer og viden. Bygningsstyrelsen tilknytter kunstfaglige rådgivere på de enkelte kunstsager og vælger rådgivere ud fra det enkelte projekts betingelser og muligheder. Den kunstfaglige rådgiver bistår Bygningsstyrelsen og Bygningsstyrelsens kunder med procesfacilitering, opgavebeskrivelse, udvælgelse af kunstnere, konkurrence- sekretariat, vurdering af forslag, implementering i byggeprocesser og formidling mv.

Samarbejde og faglighed
For at stille den rigtige opgave afdækkes de konkrete ønsker og eventuelle krav til kunstværket i dialog mellem flere parter, herunder Bygningsstyrelsen, kunden, kundens brugere, arkitekter og kunstfaglige rådgivere, der alle indgår i byggesagens kunstudvalg.
På baggrund af rammer, de arkitektoniske visioner og kundens ønsker introducerer den kunstfaglige rådgiver en række muligheder for kunsten. Det skaber en fælles referenceramme og et fælles fokus for kunsten som udgangspunkt for parternes samarbejde.

Kunstneren i processen
Der stilles store krav til kunstnerne og den proces, de inddrages i. Der er stor forskel på at udføre et værk i en bygning i forhold til for eksempel et museum eller et galleri. Det er andre samarbejdspartnere, andre forudsætninger og en anden kontekst, hvor kunsten skal fungere i en dagligdag. Det kan være uvant, og det er derfor vigtigt at tilpasse processen til den enkelte kunstsag og kunstneren. Desuden skal kunstneren indstille sig på, at det kan være en omfattende samarbejdsproces at skabe kunst til bygninger.

"Ikke-kunstfaglige kan have svært ved at vide, hvad kunsten kan. Det kunstfaglige niveau skal højnes hurtigst muligt i processen og gerne før et kunstudvalg startes op for at sikre en kvalificeret vejledning omkring kunst"

Jakob Fenger, kunstner, SUPERFLEX, og kunstfaglig rådgiver for Bygningsstyrelsen

"Man skal klæde kunstudvalget på til at tage stilling til, hvilken kunst der giver mening til arkitekturen og institutionen. Og til også at kunne vælge kunst, der ikke nødvendigvis falder inden for deltagernes egen smag"

Jakob Fenger, kunstner, SUPERFLEX, og kunstfaglig rådgiver for Bygningsstyrelsen

"Det kan være meget inspirerende for kunstneren at have en direkte dialog med brugerne i skitsefasen. Kunstneren skal i det hele taget gå åbent ind i processen og samarbejdet, for at det bliver et fælles projekt, der lykkes"

Hanne Alrø, arkitekt MAA, projektchef, Bygningsstyrelsen

"Arkitekter og ingeniører skal – i et meget tæt samarbejde med kunstneren hjælpe med at gøre projektet bygbart. Denne proces er ressourcekrævende for begge parter, men altafgørende, for at det integrerede kunstprojekt lykkes"

Vibeke Lindblad, arkitekt MAA, adm. direktør, CCO Arkitekter

"Det er væsentligt, at driften inddrages tidligt i processen for at fremtidssikre værket. Det er i alles interesse, at værket fremstår i god stand i eftertiden, og derfor bør det være nemt at vedligeholde"

Hanne Alrø, arkitekt MAA, projektchef, Bygningsstyrelsen

Case 4:
MILENA BONIFACINI, COPENHAGEN PLANT SCIENCE CENTRE 1, KØBENHAVNS UNIVERSITET

Kunstner Milena Bonifacini har udsmykket terrazzo-gulvet i atriet på Copenhagen Plant Science Centre 1, Københavns Universitet, der er tegnet af Lundgaard og Tranberg Arkitekter. Værket er et klassisk eksempel på et kunstværk integreret i arkitekturen, og kunstneren har udført udsmykningen i tæt samarbejde med arkitekter og entreprenører.

Casen illustrerer de fem overordnede faser, en kunstsag i Bygningsstyrelsen inddeles i:

1) Opstart af kunstsag

2) Opgavestillelse

3) Skitsefase

4) Projektudvikling

5) Udførelse

BYGNINGEN

"Det ca. 17 m høje atrium er bygningens 'hjerte' og er ligeledes adgang til hovedhuset. Lysindtaget i atriet er ca. 10 x 15 m. Atriet skaber visuel kontakt både vertikalt og horisontalt gennem bygningen, giver i stueplan mulighed for ophold, udstillinger mv. og har også god kontakt til uderummet og de omkringliggende bygninger"

Referat, kunstudvalgsmøde d. 23. 3. 2012

1. OPSTART AF KUNSTSAG
– Bygningstyrelsen indleder analysearbejde og tilknytter kunstfaglig rådgiver

Praktiske og økonomiske rammer
Hvert kunstprojekt har unikke forudsætninger. Bygningsstyrelsen starter en kunstsag med en indledende analyse i dialog mellem byggesagens projektleder, kunstansvarlige og kunder, hvor økonomi, tidsplan, byggesag, kundens virke, byggeriets arkitektur og funktion samt særlige forhold og potentialer identificeres.

Kunstfaglig rådgiver
Bygningsstyrelsen tilknytter en kunstfaglig rådgiver særlige kompetencer inden for kunst i byggeri til den enkelte kunstsag. Rådgiveren har en central rolle i projektet. I beslutningsprocessen har rådgiveren til ansvar at oplyse og rådgive kunstudvalget om samtidskunsten og dens muligheder, udarbejde opgavemateriale, anbefale udvælgelsesmetode, koordinere og facilitere skitsefase mv. I kunstnerens proces fungerer rådgiveren i praksis som bindeled mellem Bygningsstyrelsen og kunstneren.

Interessentanalyse
Der bør foretages en interessentanalyse i hver kunstsag for at afdække, hvilke målgrupper der skal beriges af kunsten, samt hvem kunsten kan få direkte og indirekte indflydelse på. En interessent er en person, som kunstværket vil få betydning for, så det kan være alt fra personale til gæster og brugere af et hus, fra rektor til rengøringspersonale.

Kunstudvalg
Der nedsættes et kunstudvalg i ethvert kunstprojekt, der har beslutningskompetencer til at håndtere projektet. I kunstudvalget indgår byggesagens projektleder, en kunstansvarlig projektleder, repræsentanter for kunden, der kan tage beslutninger om både værdimæssige og driftsmæssige forhold, og som regel byggesagens arkitekt og en kunstfaglig rådgiver. Der søges enighed om beslutninger i kunstudvalget. I fald der ikke kan opnås enighed, har Bygningsstyrelsen beslutningskompetencen.

KUNSTOPGAVEN

"Kunstopgaven tager udgangspunkt i en udsmykning af gulvet i det asymmetriske rum i stueetagen, men med mulighed for en eventuel udvikling, som inddrager andre placeringer. Gulvet i atriet og i auditoriet er sort eller mørkegrå terrazzo inspireret af Vandrehallens smukke mørke gulv i terrazzosplit. Kunstværket vil her kunne betragtes fra alle etager, langt fra og også helt tæt på. Milena Bonifacinis 'lærred' er som udgangspunkt hele gulvfladen, også i laboratorierne. Da der er visse krav til gulvet i forhold til holdbarhed og rengøring, tages beslutning om materialevalg og udstrækning i dialog med arkitekterne"

Referat, kunstudvalgsmøde d. 23. 3. 2012

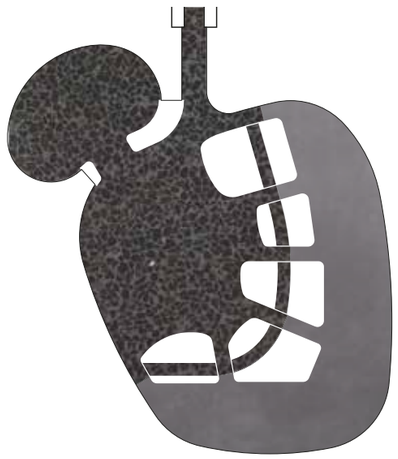

Diagram: Gulv stue

- Terrazzo
- Polyurethan

Rammebudget for kunstopgaven:
1.350.000 mio. kr.
De i byggesagen afsatte midler til gulvet
(ca. 500 m²) tillægges det samlede budget.

KUNSTNERENS SKITSEFORSLAG

"Et levende gulv
Gulvets bølgende stribemønster danner et organisk ornament. Det synes at vibrere let og gendanne sig selv i stadig nye kombinationer, idet den gående bevæger sig hen over det. Set oppefra danner det et mønster, der omslutter sig selv og samtidig er på vej ud i flere retninger. Går man hen ad en hvid stribe, mens man kigger ned, vil man ind imellem opleve forskellige cirkel og spiralmønsterdetaljer i palladiana-belægningen"

Milena Bonifacini, skitseforslag af d. 14. 9. 2012

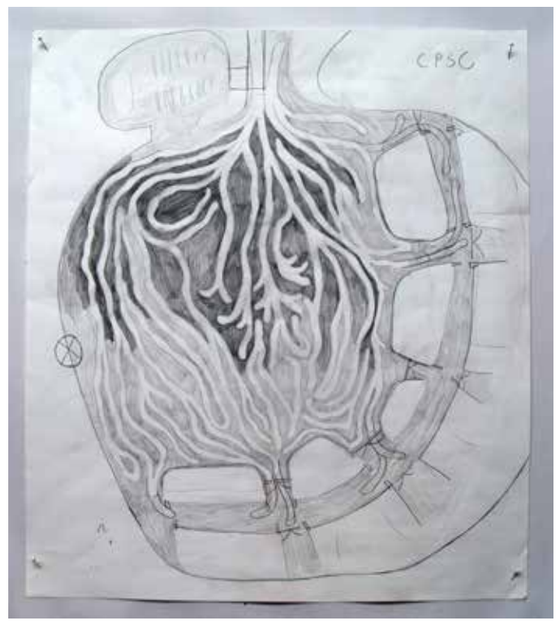

2. OPGAVESTILLELSE
– Kunstudvalg stiller opgaven og inviterer en eller flere kunstnere

Fælles referenceramme
Hvert kunstudvalg er unikt. Medlemmerne kan have meget forskellig baggrund og kendskab til samtidskunsten og dens potentiale i byggeriet. Den kunstfaglige rådgiver bistår med at etablere en fælles referenceramme i kunstudvalget for at sikre kvaliteten af beslutningerne. Et godt oplyst udvalg vil langt bedre kunne formulere den rette opgave og forventninger til kunsten samt vælge tilstrækkeligt originalt og indgå i en reflekteret dialog med kunstneren.

Kunstens rolle
Det er vigtigt, at der skabes en fælles forventning til kunsten og kunstneren. Det gøres ved at beskrive kunstens rolle, der også omformuleres til kvalitative succeskriterier, som kunstprocessen styres efter – både i beslutningsprocessen og i udførelsen af kunstprojektet.

Kunststrategi
Det kan i nogle tilfælde være en fordel at formulere en kunststrategi som et fagligt funderet grundlag for bestilling og indkøb af værker. Strategien fortæller overordnet om kunstens rolle på stedet og for institutionen og peger ofte på en række steder, forløb eller andre områder, der kan være genstand for udsmykning.

Opgaveform
Opgaveformuleringen rummer ret konkret de forventninger, krav og ønsker, som kunstneren skal leve op til. Opgaven kan stilles som en åben opgave, hvor udvalget definerer kunstens rolle, en række emner og mulige steder i arkitekturen, hvorefter kunstneren kan foreslå et værk inden for et bredt formuleret spillerum. Det kan også være en defineret opgave, hvor udvalget udpeger et sted eller en bygningsdel og inviterer en kunstner til for eksempel at udføre et vægmaleri.

Budget og tidsplan
I opgaven defineres et rammebudget og forventet kunstnerhonorar for opgaven. Vigtige milepæle fra byggeriets tidsplan indskrives, så der fra starten sikres en forventningsafstemning om det fremtidige forløb.

Drift
Det er kunden, der er ansvarlig for drift og vedligehold af værket, og det er vigtigt at kende kundens holdning til eventuelle driftsudgifter for at sikre et værk, der i eftertiden drives og vedligeholdes.

3. SKITSEFASE
– En eller flere kunstnere udarbejder skitseforslag

Valg af kunstner
Der er flere måder at finde den rette kunstner på. I nogle tilfælde inviterer udvalget en kunstner på baggrund af forslag fra den kunstfaglige rådgiver. Det er også muligt at invitere kunstnere til at søge på opgaven via annoncering. Konkurrencer kan være et led i at præsentere kunstudvalget for et større mulighedsfelt og øge tilgængeligheden til opgaverne for kunstnerne. Konkurrencer kan antage forskellige former, for eksempel indhentning af ideoplæg, en inviteret skitsekonkurrence, interviewrunder eller lignende.

Dialogbaseret udvikling
Under udarbejdelse af skitseforslag kan kunstnere med fordel have dialog med brugere og arkitekter. Kunstnere kan blive inspireret af brugernes virke og dialogen med arkitekter omkring kunstens samspil med arkitekturen. Herved skabes en fælles forståelse for forslaget, ligesom at udførelses- og driftsmæssige spørgsmål kan afklares i en tidlig fase.

Skitsemateriale
Kunstnerens afleveringsmateriale består af en projektbeskrivelse, hvor ide og intention fremgår, rumlige visualiseringer samt beskrivelse af materialer og udførelse samt budgetoverslag og drifts- og vedligeholdelsesmateriale. Der kan stilles konkrete krav afhængigt af den enkelte sag, for eksempel aflevering i model, målfaste tegninger, prøver mv. Eventuelt justeres rammebudgettet i forhold til det konkrete forslags budgetoverslag.

Vurdering af forslag
Når kunstudvalget skal beslutte om et forslag skal udføres, er det vigtigt at se på, hvordan det forholder sig til de kvalitative succeskriterier og forventninger, der er stillet i opgaven. Ud fra dette tager kunstudvalget stilling til, om man tror på ideen, ønsker forslaget udført, og om det kan realiseres inden for rammerne i forhold til økonomi, tid og drift. Kunstudvalget kan beslutte at udføre et forslag med eller uden kommentarer. Udvalget har også mulighed for at takke nej til forslaget.

PRØVER AF TERRAZZOBLANDINGER

4. PROJEKTUDVIKLING
– Kunstneren udvikler forslag sammen med byggesagens parter

Kunstneren som entreprenør eller rådgiver
På baggrund af skitseforslaget er det som regel muligt at vurdere, om en kunstner skal tilbydes en entreprisekontrakt eller rådgiverkontrakt. Er der tale om et selvstændigt værk, for eksempel en mobile, der hænges i et loft, giver en entreprise ofte mening. Derimod er det ofte mest ansvarligt, at kunstneren tilknyttes som rådgiver, hvis et værk griber ind i bygningsdele for eksempel gulvet, der bør udføres af en entreprenør under bygesagen.

Samarbejde mellem kunstner og byggesagens rådgivere
Byggesagens rådgivere bistår kunstneren med at afdække forslagets bygbarhed, risici, myndighedsforhold samt med at budgettere mere præcist. Ved bygningsintegrerede kunstværker projekterer rådgiverne kunstprojektet og implementerer det i byggeprojektet, så værket kan udføres sammen med de øvrige byggearbejder.

Drift og vedligehold
Når skitseforslaget videreudvikles, skal der være tæt dialog med kunden om driften, så der kan findes fornuftige løsninger, der gør værket nemt at vedligeholde i dagligdagen. En eventuel driftsøkonomi skal aftales skriftligt mellem Bygningsstyrelsen og kunden.

Projektmateriale
Skitseforslaget udvikles til projektmateriale, der beskriver kunstprojektets omfang, placering, konstruktion og kvalitet. Kvaliteten kan beskrives med udfaldskrav, prøver eller lignende. I projektmaterialet indgår også en udførelsesplan og et budget baseret på tilbud. Budgettet bør udarbejdes eller kvalificeres af en byggeøkonom for de dele af værket, der griber ind i byggeriet. Desuden indgår en drifts- og vedligeholdelsesplan, hvor ressourceforbrug til løbende drift samt evt. reetablering fremgår, i projektmaterialet.

DET ENDELIGE KUNSTVÆRK

5. UDFØRELSE OG AFLEVERING
– Kunstværket udføres i bygningen

Samarbejde mellem kunstner og entreprenør
Bygningsstyrelsen kan tillade kunstneren at arbejde direkte sammen med entreprenøren. I så fald er det vigtigt, at grænseflader, risici og ansvarsforhold beskrives og aftales skriftligt, både mellem kunstner og entreprenør – og i særdeleshed mellem Bygningsstyrelsen og kunstneren.

På byggepladsen
Det er byggeledelsen, der bestemmer arbejdets gang på en byggeplads og koordinerer mellem de forskellige parter, herunder kunstnerens arbejde på pladsen.
På byggepladsen gælder en række regler vedrørende arbejdsmiljø, sikkerhed og sundhed. Kunstneren skal have en gældende og godkendt erhvervs- og ansvarsforsikring samt forsikre eventuelle medarbejdere.
Det er byggeledelsen, der afrapporterer kunstprojektets fremdrift i udførelsen og godkender udbetalinger i henhold til udførelsesplanen.

Tilsyn på byggeplads
Som entreprenør skal kunstneren føre tilsyn med udførelsen af kunstprojektet og sikre, at det lever op til den aftalte kvalitet – æstetisk såvel som teknisk.
Er kunstneren rådgiver, er det byggesagens rådgivere, der fører teknisk tilsyn.

Afleveringsmateriale
Til sidst afleverer kunstneren værksbeskrivelse, et sæt professionelle fotos, skilt samt drifts- og vedligeholdelsesrapport. Desuden kan der være aftalt levering af video, backup-materiale eller andet afhængig af projektet.

Aflevering og overdragelse
Når værket er færdigt og installeret, afholdes afleveringsforretning. Her gennemgås værket i fællesskab med kunstneren, byggesagens rådgivere, Bygningsstyrelsen, den kunstfaglige rådgiver og kunden. Eventuelle mangler beskrives, og der aftales et tidspunkt for endelig færdiggørelse. Efter endelig godkendelse overtager Bygherre ansvaret for kunstværket og overdrager herefter driftsansvaret til kunden.

Indvielse
Som regel afholder kunden en indvielse af værket, i forbindelse med at bygningen indvies. Her inviteres kunstneren, kunstfaglige rådgivere, arkitekter mv. Bygningsstyrelsen udsender som regel en pressemeddelelse.

Billedspor:
KUNST OG ARKITEKTUR SOM FÆLLES VÆRK

Billedsporet "Kunst og arkitektur som fælles værk" vises en række eksempler på rum og bygninger, som kunstnere, arkitekter og landskabsarkitekter har skabt sammen. Eksemplerne refererer også til diagrammet på side 28, der beskriver, hvilke muligheder der er for integration, afhængig af hvornår kunsten indtræder i byggeriets faser.

PROGRAM

SUPERFLEX, Bjarke Ingels Group og Topotek 1, Superkilen, Nørrebro, København, 2012

SAMSKABELSE

Marianne Hesselbjerg, Torben Schønherr og Carsten Juel-Christiansen, *Vestled*, Hvide Sande, 2006/2013

Vestled består af en teglstensbelagt plads og en bronzeskulptur, der tilsammen danner en overgang mellem by og vand, der leder områdets besøgende helt ned til vandet. De røde teglstens bølgende form føjer sig ind i kystlandskabet og fremhæver stedets egenart, mens kunstner Marianne Hesselbjerg har udformet en skulptur, der også fungerer som bænk.

KONSTRUKTION

Olafur Eliasson og Henning Larsen Architects, HARPA, Reykjavik, Island, 2011kilen, Nørrebro, København, 2012

04

KØS DANMARKSTOUR
Vangede, 2014

Formidling af kunsten

Hvordan kan Bygningsstyrelsen og Bygningsstyrelsens kunder arbejde med formidling af kunst til brugere og borgere?

Formidling er vigtig for værdiskabelsen

På samme måde som den gode proces er et nødvendigt grundlag for, at kunsten kan skabe værdi i et byggeri, er formidling af kunsten i mange tilfælde afgørende for, at værdien til fulde kan udløses. Hvis kunsten står uformidlet hen, risikerer man, at værket ikke bemærkes eller ikke i tilstrækkelig grad får den betydning for bygningens brugere, det potentielt kunne have. Gennem formidling gøres kunsten tilgængelig, relevant og nærværende for både bygningens daglige brugere og for offentligheden.

I dette afsnit præsenteres en række muligheder for, hvordan man kan formidle kunsten. Bygningsstyrelsen laver som regel pressearbejde sammen med kunder i forbindelse med indvielse af nye værker, ligesom værker lægges ud på vores.kunst.dk, der er Statens Kunstfond online platform for kunst i offentlige rum.

Desuden kan kunden også have gavn af at formidle kunsten til de daglige brugere og samarbejdspartnere. I afsnittet vises en række projekter, hvor institutioner har formidlet kunst og engageret brugerne samt et par eksempler på det omvendte scenarie, hvor kunsten bidrager til at kommunikere institutionens historie og værdier.

Presse ved nye værker og events
Når et nyt værk er færdigt, skal det indvies. Indvielsen arrangeres oftest af kunden med deltagelse af kunstner, kunstrådgivere, arkitekter og Bygningsstyrelsen – og som regel i forbindelse med indvielse af bygningen. I den forbindelse laves pressearbejde, typisk rettet mod pressen, kundens samarbejdspartnere samt relevante kunstnere og deres interessenter.

Formidlingen kan også allerede begynde under skabelsesprocessen med interviews, film eller atelierbesøg, hvor de ansatte inviteres indenfor. Det er med til at skabe forankring, interesse og ejerskab hos brugerne.

I kunstneren Alfio Bonannos værk *Embracing Spaces – dialog med træ og sten* var selve processen og samskabelsen med elever og ansatte på Skovskolen i Nødebo en væsentlig del af selve værket. Derfor blev der produceret en film, der dokumenterer processen, og som nu bruges af institutionen, kunstneren og Bygningsstyrelsen til inspiration for andre.

Alfio Bonanno samt elever og ansatte,
Embracing Spaces – dialog med træ og sten,
Skovskolen, Københavns Universitet,
Fredensborg, 2016

DTU Kunstrute og appen DTUplus
Danmarks Tekniske Universitets Kunstrute og den tilhørende app DTUplus er et fremtrædende eksempel på, hvordan en institution kan arbejde med formidling af den kunst, der findes på institutionens område. Kunstruten sætter fokus på 14 værker spredt på DTU Campus Lyngby og gør dem tilgængelige for studerende, ansatte og besøgende gennem lydfortællinger på appen DTUplus, som blandt andet kunstnere og ansatte på stedet har bidraget til.

Alfio Bonanno samt elever og ansatte, *Embracing Spaces – dialog med træ og sten*, Skovskolen, Københavns Universitet, Fredensborg, 2016
Kunstner Alfio Bonanno har i samarbejde med elever og ansatte på Skovskolen i Nødebo, Københavns Universitet, skabt et kunstværk. Processen var en del af værket og blev derfor videodokumentet. Samtidig kan videoen videreformidles på digitale kanaler og dermed nå frem til skolens øvrige studerende og ansatte samt Bygningsstyrelsens øvrige kunder.

Institutionens formidling af kunsten
Formidlingen tilpasses til den enkelte institution. Formidlingen kan foretages af kunderne selv eller i samarbejde med Bygningsstyrelsen.

Der er forskel på, hvilke typer formidling der passer til de forskellige institutioner, til deres brugere og til de konkrete steder i bygningerne. Som minimum skal værkerne have et skilt, hvor kunstnerens navn, værkets titel, opførelsesår og ejer fremgår. Der kan også tilføjes en kort tekst om værkets ide. Skiltningen kan desuden knyttes op på en digital løsning med QR-koder eller gps-baseret søgning for eksempel som DTU's kunstrute på Campus Lyngby.

Derudover er der forskellige niveauer af formidling, afhængig af hvilken rolle den enkelte institution ønsker, kunsten skal spille, og hvilke målgrupper institutionen henvender sig til:

- En folder/lille bog med fakta og en formidlingstekst, der kan give den enkelte bruger en indgang til værket, som kan supplere den sansemæssige oplevelse
- Digital formidling på virksomhedens hjemmeside med information om kunsten til ansatte eller samarbejdspartnere
- Digital formidling til smartphone som for eksempel en app kan være relevant på campus områder, hvor der er flere værker tæt på hinanden
- Personlig formidling i form af involvering af selve kunstneren eller en kunstfaglig person, der kan fortælle om tankerne bag værket, tilblivelsesprocessen osv.
- Kunstnere inviteres til at formidle eksisterende kunstværker på en institution for ansatte, studerende eller besøgende

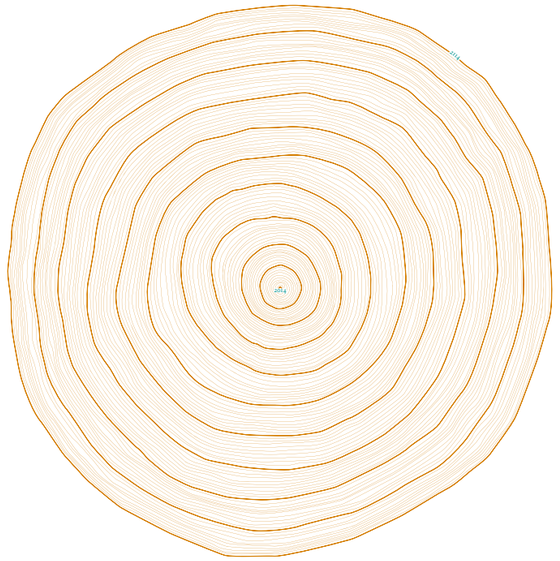

Katie Paterson, *Future Library*, Norge, 2014-
I Oslo har kunstneren Katie Paterson skabt værket *Future Library*, der indirekte profilerer Bjørvika Utvikling (selskabet bag udviklingen af havneområdet), samtidig med, at det understøtter selskabets borgernære sigte om, at kunsten skal bidrage til at skabe fællesskab og identitet i det nye byområde i Oslos gamle havn.

Når kunsten profilerer institutionen
En kunststrategi og valg af kunst siger noget om institutionens værdier, og om hvem institutionen henvender sig til. Der kan være mange dagsordener, og selvom man ikke bør pålægge kunsten at løfte andre agendaer end sin egen, kan den nogle gange gøre det i kraft af sit udtryk.

På UCC Campus Carlsberg, der er et nyt hjemsted for mange forskellige uddannelsessteder, har kunstneren Lasse Krog Møllers *Atlas UCC [-Mnemosyne you see see]* fra 2016 inddraget kunstværker, undervisningsmateriale og hverdagsgenstande fra de tidligere uddannelsessteder og lader dem indgå i nye sammenhænge i ophængninger fordelt på 20 vægge over syv etager (side 44-45). På den måde formidles institutionernes historie til de daglige brugere og skaber samtidig en ny, fælles fortælling om stedet.

I Norge kan Bjørvika Utvikling, selskabet der står bag udviklingen af Oslos havneområde, Bjørvika, læne sig tilbage og lade kunstværket *Future Library* sætte dem på verdenskortet år efter år. Med en strategi om, at kunsten skal bidrage til at skabe identitet og fællesskab i det nye byområde, kommissionerede selskabet blandt andet kunstneren Katie Paterson til at udvikle et værk. *Future Library* er en antologi, der skabes over – og først kan læses om 100 år. Uden for Oslo har kunstneren plantet en skov, der vokser op og fældes, når det er tid til at udgive bogen. I mellemtiden plejes den af en forening, der bærer ideen videre gennem generationer.

Hvert år skriver en internationalt anerkendt forfatter en tekst til vores efterkommere om den tid, vi lever i, og teksten lægges i en urne i et offentligt tilgængeligt rum på det kommende hovedbibliotek, hvor den opbevares. Og hvert år afføder dette artikler i national og international presse om værket, om forfatteren og om den tid, vi lever i nu. På den måde bliver værket en indirekte, gentagen profilering af Bjørvika Utvikling og Bjørvika som byområde. Kunsten giver selskabet en fortælling, der er relevant for byens indbyggere og fungerer som en del af kommunikationen.

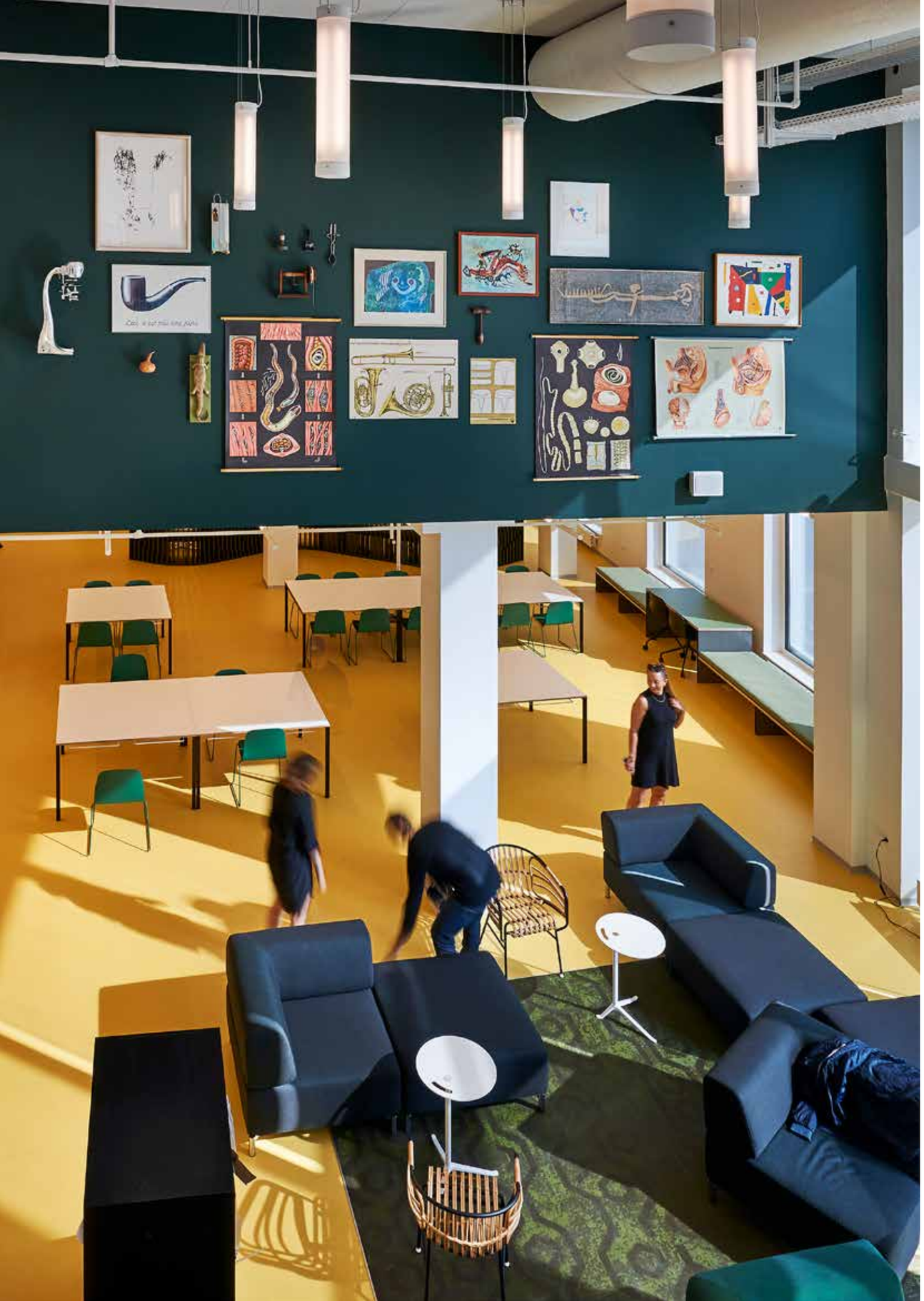

Kunst på Professionshøjskolen UCC Campus Carlsberg
Professionshøjskolen UCC Campus Carlsberg viser, hvordan en institution kan bruge eksisterende kunstværker og nye udsmykninger skabt i relation til stedet og dets brugere. I forbindelse med etableringen af Campus Carlsberg i 2016, hvor Professionshøjskolens uddannelser i Københavnsområdet blev sammenlagt, udarbejdede konsulentbureauet SOMEWHERE en kunststrategi til organisationen, som lægger op til en kunstnerisk nyfortolkning af dens kunst og undervisningsgenstande. Kunststrategien har indtil videre resulteret i to markante kunstprojekter på Campus Carlsberg. Et eksempel på værk er Lasse Krog Møllers *Atlas UCC [-Mnemosyne you see see]* fra 2016, der inddrager kunstværker, undervisningsmateriale og hverdagsgenstande fra de tidligere uddannelsessteder og lader dem indgå i nye sammenhænge i ophængninger fordelt på 20 vægge over syv etager. På den måde skaber værket en ny fælles fortælling om UCC Campus Carlsberg, som ansatte og studerende kan mødes om.

KØS Danmarkstour
KØS Danmarkstour i 2014 er et eksempel på nyskabende formidling af eksisterende værker i det offentlige rum. Her besøgte KØS Museum for kunst i det offentlige rum 10 udvalgte mindesmærker på en tur fra Sakskøbing over Odense til Sønderjylland med det formål at gå i dialog med danskerne om deres lokale mindesmærke.

KØS Danmarkstour var et led i et forskningsbaseret udstillingsprojekt om danske og internationale mindesmærker, *Magt Minder Mennesker – Mindesmærker i dag*, der vistes fra september 2014 til februar 2015 på KØS Museum for kunst i det offentlige rum.

Formidling der gør kunsten tilgængelig for borgerne
Det overordnede formål med kunst i byggeriet er at berige miljøet i nyt statsligt byggeri og formidle kunstoplevelser til et bredt publikum. Formidling af kunst i Bygningsstyrelsens regi er derfor ikke kun væsentlig for værdiskabelsen hos den enkelte kunde, men i høj grad også for offentligheden.

På Bygningsstyrelsens hjemmeside findes information om forvaltning samt et udvalg af eksisterende kunstværker i Bygningsstyrelsens regi. Derudover er mange af Bygningsstyrelsens eksisterende værker repræsenteret med fotos og beskrivelser på Statens Kunstfonds onlinegalleri vores.kunst.dk. På den måde er det nemt for interesserede borgere at finde frem til Bygningsstyrelsens værker.

Kunsten kan også formidles med henblik på at skabe engagement hos og debat blandt borgerne. Et eksempel på dette er KØS Danmarkstour, hvor museet tog rundt i landet og skabte en debat med relevante aktører og borgere omkring en række mindesmærker.

Vores.kunst.dk

Onlinegalleriet vores.kunst.dk er Statens Kunstfonds samlede indgang til kunst i det offentlige rum, som er indkøbt og støttet af Statens Kunstfond eller er opført i forbindelse med statslige byggerier. Mange af Bygningsstyrelsens værker er tilgængelige her.

Vores.kunst.dk rummer viden om mere end 12.500 kunstværker. Siden bliver løbende opdateret med mere information om både gamle og nye værker samt forskellige formidlingstiltag. Ønsket er, at siden skal give borgere mulighed for at få mere viden om den kunst, man møder i forskellige offentlige rum for eksempel på skolen, torvet, hospitalet eller biblioteket. Hele Statens Kunstfonds store samling er tilgængelig på siden, også de allerførste indkøb, hvoraf mange tidligere kun eksisterede i papirarkivet. I dag giver siden på den måde et indblik i 50 års dansk kunsthistorie og statslig kunststøtte.

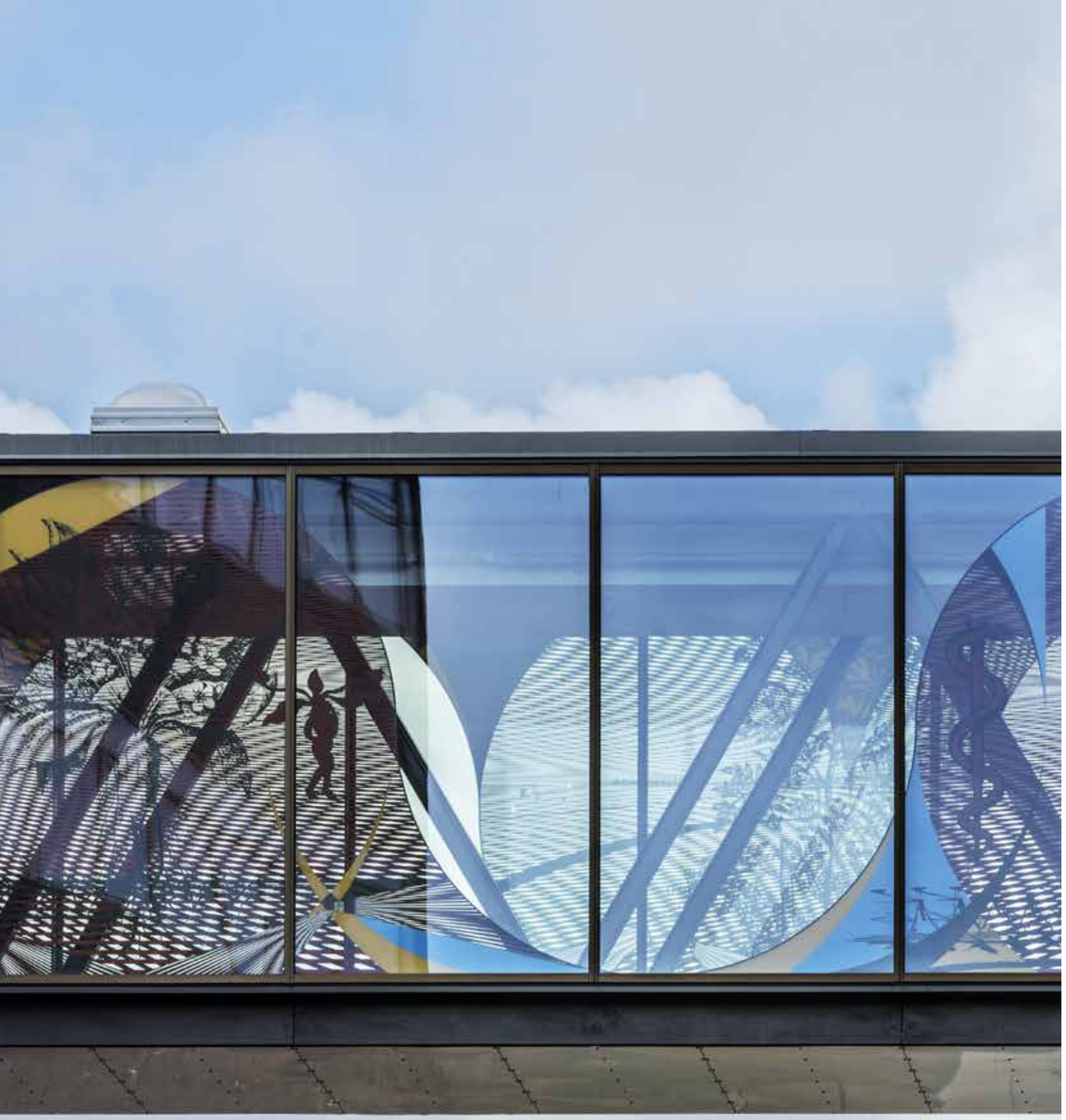

GLAS

Ferdinand Ahm Krag, *Broen*, Pharma Science Centre, Københavns Universitet, 2016

Kunst i bygninger. Bygningsstyrelsen 2017

Tekst: Anna Louise Manly og Christine Buhl Andersen
i samarbejde med Tyra Dokkedahl
Redaktion: Anna Louise Manly og Lene Bøgh Rønberg
i samarbejde med Tyra Dokkedahl
Grafisk tilrettelæggelse: Spine Studio
Tryk: Hørdum & Engelbreth
Oplag: 500
ISBN Print: 978-87-93013-21-6
ISBN Elektronisk: 978-87-93013-22-3

Forside: Milena Bonifacini, terrazzogulv, Copenhagen Plant Science Centre 1, Københavns Universitet, 2017 © Milena Bonifacini.
Foto: Erling Lykke Jeppesen

BYGNINGSSTYRELSEN

koes
museum for kunst i det offentlige rum — museum of art in public spaces
koes.dk

Credit: © Jørgen Carlo Larsen: Forsats, 20-21 © Malene Bach/copydanbilleder.dk: 2-3, 22-23 © Syddansk Universitet Campus Kolding: 4, 17-19 © Donation Jorn, Silkeborg / Copydan Billeder: 6 © Elmgreen & Dragset/copydanbilleder.dk: 6 © Per Kirkeby © Marie Kølbæk Iversen: 8 © Hans E. Madsen/copydanbilleder.dk: 9 © Signe Guttormsen: 10 © John Kørner/copydanbilleder.dk: 11 © Camilla Rasborg: 12 © Astrid Krogh/copydanbilleder.dk: 12 © Jens Haaning/copydanbilleder.dk: 13 © Øivind Nygård/copydanbilleder.dk: 13 Morten Søndergaard: 24 © Inges Idee: 24 Mette Winckelmann: 25 © AVPD: 25 © Milena Bonifacini: 30, 32-37 © Superflex, Bjarke Ingels Group, Topotek 1: 38 © Carsten Juel-Christiansen, Torben Schønherr, Marianne Hesselbjerg/copydanbilleder.dk: 39 © Henning Larsen Architects: 39 © Olafur Eliasson Studio: 39 © KØS Museum for kunst i det offentlige rum: 40, 46-47 © DTU, AppDo: 42 © Alfio Bonanno: 41-42 © Katie Paterson / Bjørkvika Utvikling: 43 © Lasse Krogh Møller: 44-45 © Ferdinand Ahm Krag: 48

Foto: © Jens Lindhe: 2-4, 17, 19, 22-23 © Torben Petersen: 6, 13, 44-45 © Elmar Vestner: 6 © Ole Hein: 7 © Marie Kølbæk Iversen: 8 © David Stjernholm: 9 © Jan Søndergaard: 10 © Torben Eskerod: 11-12, 25 © Adam Mørk: 11 Thomas Mølvig: 12 © Hasse Glyng: 18 © Erling Lykke Jeppesen: Forsats, 20-21, 37 © Morten Søndergaard: 24 © Adam Mørk: 25 © Milena Bonifacini: 30, 32, 35, 36 © Lundgård og Tranberg: 33, 34 © Iwan Baan: 38 © Christina Capetillo: 39 © Nic Lehoux: 39 © Hans Peter Auken Beck: 40, 46-47 © W77 Film: 41-42 © Kaare Smith: 42 © Anders Sune Berg: 48

Bygningsstyrelsen har forsøgt at finde samtlige rettighedshavere til publikationens fotos. Evt. resterende rettighedshavere til beskyttede værker bedes rette henvendelse til Bygningsstyrelsen.

(Svar: Klokken er 14.28)

Bygningsstyrelsen
Carl Jacobsens Vej 39
2500 Valby
T 4170 1000
bygst@bygst.dk

WWW.BYGST.DK